

טעמי ודיני ליל הסדר
ערוכים בדרך שאלה ותשובה
ע"פ שולחן ערוך הרב
בתוספת דינים מהמשנה ברורה

מאת הרה"ח רבי צבי קופרברג ז"ל

נערך בשפה ברורה ונעימה
באופן המובן גם לצעירי הצאן

דברי השו"ע הרב מופיעים באות כזו
דברי המשנה ברורה מופיעים באות כזו
הוספות מספרים אחרים מופיעים באות כזו

הוצאה לאור:

a80699@gmail.com | 03-80-600-09

כל הזכויות שמורות

להערות והארות
ובכל עניני הקונטרס:
אברהם מרדכי קופרברג
ברוך בן נריה 1 ב"ב
053-3147024

דברים אחדים

שאלות ותשובות אלו חוברו ע"י אבינו מורנו עט"ר ז"ל מנהל רוחני בת"ת גור ירושלים, כחלק מפעולותיו להחדרת לימוד הלכות הרגל קודם הרגל בקרב התלמידים, בתוך שאר מעשיו להרבות תורה ויראת שמים בתשב"ר.

שאלות ותשובות אלו לא נכתבו ע"מ להדפיסן כמו שהן, ולכן סידרתי מעט הדברים וערכתיים, למען ירוץ בהם הקורא.

הדברים נערכו על סדר שו"ע הרב, המבאר בשפה ברורה ונעימה הלכות אלו בטעמיהן, ובהרבה מקומות הובאו הדברים בלשון קדשו.

במקומות בהם דברי המשנה ברורה, חולקים על השו"ע הרב, וכן במקומות שיש חידוש בדברי המשנה ברורה, הוספתי את דברי המשנה ברורה למען תהיה היריעה שלמה, וסמנתי הדברים באות כזו.

במספר מועט של מקומות הוספתי מספרים אחרים, וסמנתי הדברים באות כזו.

בסוף כל סעיף (או בסוף כמה סעיפים המדברים על אותו נושא) צויין המקור. ציון מקור סתם הכוונה לשו"ע הרב, ובמקום שהציון הוא למשנה ברורה צויין זה. (תשו"ח להרב חיים ברכיה ליברמן שליט"א שציין להרבה מובאות במשנה ברורה).

מאחר והדברים הם סיכום דברי הפוסקים הנ"ל, ע"כ כל הרוצה לפסוק
הלכה, עליו לעיין במקור הדברים בשו"ע הרב ובמשנה ברורה.

על הקונטרס עבר הרה"ג אברהם מרדכי מרקסון שליט"א וע"פ
הערותיו תוקנו הדברים.

יעזור השי"ת שזכות לימוד התורה וידיעת ההלכות שתתרבה ע"י
קונטרס זה, תהיה לטובת ולעילוי נשמתו של אבינו מורנו ז"ל.

בתפלה לה' שנהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו
יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה.

אברהם מרדכי קופרברג

מצוות הלילה

1. ארבע מצוות אנו חייבים לקיים בליל הסדר, שתיים מהתורה - אכילת מצה וספור יציאת מצרים. ושתיים מדרבנן - אכילת מרור בזמן הזה, וארבע כוסות.
 2. מצוות מצה מניין? כתוב בתורה "בָּעֶרְבַּ תֹּאכְלוּ מִצַּת".
 3. ספור יציאת מצרים מניין? כתוב בתורה "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא".
 4. מרור מניין? בתורה כתוב בחיוב קרבן פסח 'על מצות ומרורים יאכלהו' שְׁקָרְבַּן הַפֶּסַח נֹאכַל עַל [עם] מצות ומרורים, ולכן בזמן הבית שהפסח היה נאכל, היה חיוב אכילת מרור מהתורה. בזמן הזה שאין לנו קרבן פסח לאכלו, אין חיוב אכילת מרור מהתורה, אלא חיוב מדרבנן.
מדיע תקנו חכמים חיוב אכילת מרור בזמן הזה? זכר למקדש.
- למה אכילת מצות חייבה מהתורה, הרי גם במצות נאמר 'על מצות ומרורים יאכלהו' מניין שבאכילת מצות, נאמר בתורה פסוק נוסף 'בָּעֶרְבַּ תֹּאכְלוּ מִצַּת', ושם לא נזכר 'פסח', ולכן חייב מהתורה אף בזמן הזה שאין קרבן הפסח. (תעה, טו)
5. ארבע כוסות כנגד מה נתקנו? זכר לגאולה ולחרות, כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו ביציאת מצרים, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. (ותעב, יד)
 6. מה דין נשים בכל המצוות שבתורה? מצוות לא תעשה חייבות מן התורה. מצוות עשה שאין הזמן גרמא חייבות מהתורה. מצוות עשה שהזמן גרמא פטורות, בין מצוות של תורה בין של דברי סופרים.
 7. מה דין נשים במצוות עשה מן התורה של אכילת מצה? חייבות מן התורה.
מדיע, הרי היא מצוות עשה שהזמן גרמא? לפי שהקשה מצוות עשה של

אכילת מצה, למצות לא תעשה של אכילת חמץ, שנגאמר 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות' לומר לה, שפשים שהנשים מזהרות על לא תעשה של אכילת חמץ, כן הן מזהרות על מצות עשה זו, של אכילת מצה.

8. מה דין נשים בשאר המצוות הנוהגות בלילה זה? חיבות. מדוע? לפי שאף הן היו באותו הנס של יציאת מצרים, חיבו אותן חכמים בכל הדברים שתקנו בלילה זה. (תע"ב כה)

דיני הסבה

9. "יכין מקום מושבו שישב בהסבה דרך חרות דרך שהמלכים והגדולים אוכלים". מדוע צריכים לעשות את כל מעשה הלילה הזה דרך חרות? לפי שבכל דור ודור חייב האדם להראות את עצמו כאלו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים שנגאמר 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא 'וזכרת פי עבד היית במצרים', כאלו אתה בעצמך היית עבד במצרים, ונפדית ויצאת לחרות, לפיכך עושה את כל המעשים דרך חרות. (תעב, ז)

10. יטה על צדו השמאלי ולא הימני, מדוע? א. שאין דרך הסבה בקף פיון שאוכל עם ידו הימנית. ב. לפי שהושט הוא בימין והקנה בצד שמאל, וכשהוא מסב על צד ימין, יהיה הושט שבצד ימין למטה, והקנה שבצד שמאל למעלה, והמכסה שמעליו יפתח לבד, ויכנס המאכל לקנה, ויגיע לידי ספנה.

ומפני טעם זה השני, גם אטר אף שאוכל בידו השמאלית, יסב בשמאל כל אדם. (תעב, ט)

11. מה דיין בן אצל אביו? צריף להסב.
12. מה דיין תלמיד אצל רבו? בשלחן אחד, לא יסב, ואם הרב נותן לו רשות יכול להסב. בשני שלחנות - יסב תמיד. (תעב, יא) ובמשנה ברורה (ס"ק יח) מביא שיש שכתבו להחמיר גם בשני שלחנות, ומסיק שבאפן זה שהוא אוכל בשני שלחנות טוב שיקח מרבו רשות.
13. באלו דברים מצות הסבה? פזית מצה הראשון, כורה, אפיקומן, וארבע כוסות. (תעב, יד)
- מדוע בדברים אלו? שכל אלו זכר לחרות. (תעב, יד)
14. מעקר הדין במקומות שהימים בהסבה, ועשה בלא הסבה האם צריף שוב לעשותם בהסבה? כן.
- ומה הדין בזמן הזה? יצא בדיעבד אף בלא הסבה.
- ומדוע? מכיון שיש דעות שאומרים שבזמן הזה במדינותינו שאין רגילות בשאר ימות השנה להסב אלא יושב בדרפו, אין מצות הסבה כלל, לפיכך בדיעבד שלא הסב אנו סומכים על דעות אלו, ואין אנו מצריכים אותו לחזר ולהסב.
15. ומכל מקום טוב להחמיר וללחזר ולאכל בהסבה, אף בל זה דוקא באכילת פזית מצה, ובשתיית כוס שני, אף בשתיית כוס ראשון שלישי ורביעי לא יחמיר. ומה הטעם? כיון שבכוסות אלו פששותה עוד כוס יצטרף לברה שוב בורא פרי הגפן, ויהיה נראה כמוסיף על ארבע הכוסות שתקנו חז"ל, ומכיון שמעקר הדין אין צריף לחזר ולשתותם, אין לו להחמיר באפן כזה. (אף בכוס שני אין צריף לחזר ולברה, כיון שהוא באמצע הסעודה ועומד לשתות עוד יין בסעודתו, לפיכך דעתו בברכת בורא פרי הגפן היתה גם על היין שישתה אחר כה, ולכן בכוס זו שאף שחזר ושתה אין צריף לברה שוב, טוב להחמיר ולחזר ולשתות שוב).

16. איזו עצה יש ש'אף בכוס ראשון יוכל לחזור ולשתות אם שתה בלא הסבה? ש'יכנו קדם ש'יברה על פוס הראשון, ש'יחזור וישתה בין פוס ראשון לשני על סמוך ברכה זו, ואז אם ישכח ולא יסב יוכל לחזור ולשתות בלא ברכה, ולא יהא נראה כמסוסיף על הכוסות. ולכה לכתחלה יש לכנו כן.

האם עצה זו מועילה גם על פוס שלישי ורביעי? לא. מכיון שאחר פוסות אלו, אסור לו לשתות מעקר הדין, (ראה לקמן שאלה 125, ושאלה 136) אם כן ודאי אין דעתו לחזור ולשתות אחריהם. (תע"ב טו) [ואף אם ארע שהיה דעתו לחזור ולשתות, מפל מקום לא ישתה שוב בהסבה, כיון שאסור אף לשתות (טעה"צ ס"ק לב)].

17. דין מי שלא הסב בכורה יבאר לקמן שאלה 116, ודין מי שלא הסב באפיקומן יבאר לקמן שאלה 127.

דיני ארבע פוסות

18. ארבע פוסות צריה לשתותם על הסדר, מה הוא סדרם? על הפוס הראשון - קדוש. על הפוס השני - אמירת ההגדה. על הפוס השלישי - ברכת המזון. ועל הפוס הרביעי - הלל. ואם לא עשה כן ולא הפסיק בין הפוס הראשון לשני באמירת ההגדה, ולא הפסיק בין הפוס השני לשלישי באכילת מצה וברכת המזון, ולא הפסיק בין שלישי לרביעי באמירת ההגדה וההלל, לא יצא ידי חובתו. (תע"ב טז - תעט א) וראה באור הלכה (תע"ב ד"ה שלא כסדר) שהביא שיש שחלקו על דין זה, וכתבו שבאפו שלא שתה הפוסות בבת אחת, אלא שתה בינתים, אף דודאי עבר אסור מה שלא הסמיך אמירת ההגדה לכל פוס כמו שתקנו חכמים, מפל מקום בדיעבד לא הפסיד הפוסות

וְגַם נָשִׁים צָרִיכִים לְהַקְפִּיד עַל זֶה פְּאָנְשִׁים, לֹמַר הָאֲרָבַע כּוֹסוֹת עַל הַסֵּדֶר, הֵינּוּ לְהַפְסִיק בִּינְתֵימָם בְּאֲמִירַת הַהֲגָדָה וְכוּ'. (ביאור"ל טס).

19. מָהוּ שְׁעוֹר הַכּוֹס שֶׁל כָּל כּוֹס מְאָרְבַּע כּוֹסוֹת? שֶׁיְהֵא מִחְזִיק לְכָל הַפְּחוֹת רְבִיעִית יין. (תעב. יח)

20. הָאֵם חַיִּבִּים לְשָׂתוֹת אֶת כָּל הַכּוֹס, אֶת רַב הַכּוֹס, אוֹ רַק רַב רְבִיעִית? יֵשׁ בְּזֶה שְׁתֵּי דְעוֹת. א. לְכַתְחֵלָה צָרִיף כָּל הַכּוֹס וּבְדִיעֵבַד רַב הַכּוֹס, אִף שֶׁיֵּשׁ בְּכּוֹס כַּמּוֹה רְבִיעִיּוֹת. ב. שֶׁאֵין צָרִיף לֹא כָּלוּ וְלֹא רַבּוּ, אֶלָּא דֵי בְּרַב רְבִיעִית אִף לְכַתְחֵלָה, וְהַעֲקָר פְּדָעָה הַב'.

וְיָמָה יַעֲשֶׂה לְמוֹעֵשָׁה? טוֹב לַחֹוֹשׁ לְדָעָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְאִם אֵין בְּדַעְתּוֹ לְשָׂתוֹת הַרְבֵּה, יִקַּח כּוֹס שֶׁמִּחְזִיק רְבִיעִית וַיִּשְׁתֶּה אֶת כָּלוּ, (וּבְמִקּוֹם שֶׁהֵינּוּ בְּיָקָר, דֵי בְּשִׂתִּית רַבּוּ).

אִף בְּכּוֹס רְבִיעִי צָרִיף לְשָׂתוֹת רְבִיעִית שְׁלֵמָה, שֶׁיּוּכַל לְבָרֶךְ אַחֲרֶיהָ בְּרַפְתָּ עַל הַגָּפֶן. (תעב. יט. וְרֵאשָׁה מִסְנֶה בְּרִוְרָה תַעב ס"ק ל, שֶׁכְּתַב שָׂאָף לְדָעָה הַב' שֶׁאֵין צָרִיף כּוֹס שְׁלֵם, מִכָּל מִקּוֹם צָרִיף לְשָׂתוֹת כָּל הַרְבִּיעִית לְכַתְחֵלָה וּבְדִיעֵבַד סִגֵּי בְּרַב רְבִיעִית, וְלֹא כְּהַשְׁלָחוֹ עֲרוּךְ הַרַב שֶׁלְדָעָה זוֹ סִגֵּי אִף לְכַתְחֵלָה בְּרַב רְבִיעִית. עוֹד כְּתַב בְּבֹאוֹר הַלֵּכָה שֶׁסָּדַד וַיִּשְׁתֶּה, שֶׁאֵדָם שֶׁמְלֵא לְגַמְיוֹ שְׁלוֹ הוּא יוֹתֵר מֵרַב

רְבִיעִית, צָרִיף לְשָׂתוֹת מְלֵא לְגַמְיוֹ שְׁלוּ, וְאֵין מִסְפִּיק שֶׁיִּשְׁתֶּה רַב רְבִיעִית).

21. מָה הֵדִין בְּקִטּוֹן בְּכָל הַנִּל? קָטָן אֵינוֹ צָרִיף לְשָׂתוֹת רַב רְבִיעִית רַק כְּמֵלֵא לְגַמְיוֹ דִּידָה. (מ"ב תע"ב מ"ו)

22. מָה הֵדִין בְּקִדּוּשׁ שֶׁל שְׂאֵר שְׂבֻתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים? אִף בְּגָדוֹל וּלְכַתְחֵלָה מִסְפִּיק כְּמֵלֵא לְגַמְיוֹ דְּהֵינּוּ רַב רְבִיעִית.

(תעב, יט)

23. האם חִיבִים לְשָׁתוֹת כֶּבֶת אַחַת רֹב רְבִיעִית מִהָאַרְבַּע פּוֹסוֹת? לְכַתְחֵלָה כֵּן, בְּדַעַבְדַּ לֹא. וְהוּא שָׁלֵא יִשְׁהָה יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס, וְיֵשׁ אֲמוּמִרִים שְׁצָרִיף שָׁלֵא יִשְׁהָה יוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁתִּית רְבִיעִית, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִשְׁעוֹר כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס. (תעב, כ)

24. מָה הֵדִין אִם עֵבֵר וְשָׁהָה? אִם עֵבֵר וְשָׁהָה שְׁעוֹר כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס, חִיב לְחַזֵּר וְלִשְׁתּוֹת שׁוּב. וְאִם שָׁהָה כְּדֵי שְׁעוֹר שְׁתִּית רְבִיעִית, יִהְיֶה הֵדִין כְּמִבְּאֵר לְעִיל שְׁאֵלָה 15 16, לְחַלֵּק בֵּין הַכּוֹסוֹת, שְׁבֹאֲכֹן שָׁלֵא יְצַטְרֵף לְבָרָף שׁוּב יִשְׁתָּה שׁוּב, וְאִם יְצַטְרֵף לְבָרָף שׁוּב בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן לֹא יִשְׁתָּה שׁוּב.

25. מָה הֵדִין בְּכָל קְדוּשָׁה שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, שְׁצָרִיף לְעִשׂוֹתָהּ עַל הַפּוֹס, הָאִם כָּל הַשּׁוֹמֵעַ מִהֶמְקַדָּשׁ אֶת הַקְּדוּשָׁה חִיב לְשְׁתּוֹת כּוֹס, אוֹ שֶׁכֵּלֵם יוֹצֵאִים בְּכּוֹס שְׁאֵצֵל הֶמְקַדָּשׁ? אִין צָרִיף כּוֹס בְּפָנָי עֲצָמוֹ. [וּמִכָּל מְקוֹם מִצְוָה מִן הַמְּבֻחָר לְטַעַם מִכּוֹס הֶמְקַדָּשׁ. (שׁו"ע ס"ר ע"א ס"ד)]

וְיָמָה הֵדִין בְּאַרְבַּע פּוֹסוֹת שֶׁל לַיִל הַסֶּדֶר? חִיב כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְשְׁתּוֹת כּוֹס בְּפָנָי עֲצָמוֹ. (תע"ב כב)

26. הָאִם קָטָן שֶׁהֵגִיעַ לְחֻנּוּף חִיב אֲכִילוֹ לְחֻנּוֹ שִׁישְׁתָּה אַרְבַּע פּוֹסוֹת עַל הַסֶּדֶר? כֵּן. וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּרָה (ס"ק מו) מְבֹאֵר שֶׁזָּה רַק מִצְוָה אֲבָל אִינוֹ מְעַכְבֵּב, כִּי יֵשׁ דְּעוֹת שְׁלֵא נִתְקַן אַרְבַּע פּוֹסוֹת לְקַטְנִים.

27. מִמַּתִּי נִחְשָׁב שֶׁהַקְּטַנִּים הֵגִיעוּ לְחֻנּוּף? כִּשֶׁהֵגִיעַ הַזְּמַן שֶׁרְאוּי לְחֻנּוֹ לְשִׁמְעַ הַדְּבָרִים שְׁאוּמְרִים עַל הַכּוֹסוֹת.

מָהוּ הַחֻנּוּף שְׁצָרִיף לְחֻנּוֹכָם עַל כָּל כּוֹס וְכּוֹס?

כּוֹס רֵאשׁוֹן: כִּשֶׁהֵם יוֹדְעִים מֵעַנְיָן קִדְשֵׁת יוֹם טוֹב, רְאוּי לְחֻנּוֹכָם לְשִׁמְעַ הַקְּדוּשָׁה שְׁאוּמְרִים עַל כּוֹס רֵאשׁוֹן.

כּוֹס שְׁנִי: כִּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דַּעַת לְהַבִּין מָה שֶׁמְסַפְּרִים לָהֶם מִיְצִיאַת מִצְרַיִם

בְּאֲמִירַת הַהֲגָדָה, רְאוּי לְחַנּוּכְכֶם לְשִׁמְעַת הַהֲגָדָה שְׂאוּמְרִים עַל כּוֹס שְׁנֵי.

כּוֹס שְׁלִישִׁי: חַיֵּב לְחַנּוּכְכֶם לְשִׁמְעַת בְּרַפְתַּת הַמְזוּז.

כּוֹס רְבִיעִי: חַיֵּב לְחַנּוּכְכֶם לְשִׁמְעַת גְּמֵר הַלֵּל, וְהַלֵּל הַגְּדוֹל, וְנִשְׁמַת.

28. מַה דִּין הַקְטָנוֹת? אַף הַקְטָנוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְחֻנּוּף דֵּינָם כְּקַטְנִים. (תעב, כה)

29. בְּמִסְכַּת גְּדָרִים (דף מ"ט ע"א) אָמְרוּ חֲכָמִים עַל רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֱלֵעִי, שֶׁשָּׂתָה אֶת כָּל

הַכּוֹסוֹת, עַל אֵף שֶׁהֵינּוּ גָרַם לוֹ לְכַאֲבֵי רֹאשׁ, שֶׁמִּחְמַתָּם הֶצְרַף לְחֹרֵר לְרֹאשׁוֹ חֲגוּרָה

עַד שְׁבֻעוֹת. וּלְכָּךְ אֵף מִי שֶׁאֵינוֹ שׂוֹתֶה יוּן כָּל הַשָּׁנָה מִפְּנֵי שְׂשׂוּנָאוֹ אוֹ שְׂמִזְקוֹ אֵף

עַל פִּי כּוֹן חַיֵּב לְדוּחַק אֶת עֵצְמוֹ לְשִׁתוֹת אַרְבַּע כּוֹסוֹת. (תעב כא) וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּרָה

(תעב, לה) כְּתַב דְּכָל זֶה אִם אֵינוֹ נוֹפֵל לְמִשְׁכָּב, אֵף מִי שֶׁנוֹפֵל לְמִשְׁכָּב

מִחֲמַת שְׁתִּית הֵינּוּ אֵינוֹ בְּכָלֵל דִּין זֶה.

30. לְאַרְבַּע כּוֹסוֹת יֵשׁ לְחַזֵּר אַחַר יוּן אָדָם. מִדּוּעַ? א. שֶׁחֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל יוּן כְּשֶׁהוּא

אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵל תִּרְאֵהוּ יוּן פִּי יִתְאַדָּם'. ב. לְפִי שֶׁיֵּשׁ בוֹ זְכוֹר לְדָם שֶׁהִיָּה פְּרֻעָה

שׁוֹחֵט אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (תעב, כו)

דֵּינֵי הַקְּעָרָה

31. שִׁשָּׁה דְּבָרִים מְנִיחִים בַּקְּעָרָה מְלַבֵּד הַמִּצּוֹת! זְרוּעַ, בִּיצָה, מְרוֹר, חֲרֹסֶת, כֶּרֶפֶס,

חֲזֵרַת.

בְּאֵלוֹ מִהֲדְבָרִים הַנּוֹמְצָאִים בַּקְּעָרָה אָנוּ מְקַיְּמִים אֶת הַמִּצּוֹת הַנּוֹהֲגוֹת

בְּלִילָה זֶה? מְרוֹר: לְאֲכִילַת מְרוֹר. חֲרֹסֶת: לְטַבֵּל בוֹ הַמְרוֹר. כֶּרֶפֶס: לְאֲכִילַת

כֶּרֶפֶס. חֲזֵרַת: הֵינּוּ הַמְרוֹר לְאֲכִילַת כּוֹרֶה.

וְלִשְׁם מַה מְנִיחִים בַּקְּעָרָה אֶת הַזְּרוּעַ וְהַבִּיצָה? זְכוֹר לְקַרְבְּנוֹ פֶּסַח, וְקַרְבְּנוֹ הַחֲגִיגָה

שֶׁהִיָּה נֶאֱכָל קֹדֶם קַרְבְּנוֹ הַפֶּסַח כִּדֵּי שֶׁהַפֶּסַח יִהְיֶה נֶאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע (בְּזִמְנוֹ

שְׂאוּכְלֵי הַפֶּסַח הֵיוּ מְרַבִּין, וְלֹא הָיָה דֵּי בְּקַרְבְּנוֹ הַפֶּסַח עֵצְמוֹ לְהַשְׁבִּיעֵם).

ותקנת חכמים שיהיה שני מיני תבשילין. ונהגו מדורות הראשונים שפנגד הפסח יהיה בשר מפרק הנקרא זרוע, לזכר שגאלם הקדוש ברוך הוא בזרוע נטויה, ופנגד החגיגה יהיה ביצה, לפי שהוא ביעא בלשון ארמי, כלומר דבעא רחמנא למפרק אותנו בדרעא מרממא (שרצה ה' לגאלנו בזרוע נטויה), ובמשנה ברורה (תעג כג) כתב שיש שכתבו שהטעם שלוקחים ביצה, הוא משום שאנו עושים זכר לאבלות בית המקדש שאין אנו יכולין להקריב קרבן פסח.

ונהגו שהבשר יהיה צלי על האש, וזכר לפסח שהיה צלי אש. והביצה עושין בין צלויה ובין מבשלת. וב"מ"א (ס"ד) כתב שנוהגים לצלות הביצה, והטעם כתב בשער הצינו (ס"ה לו) שאנו חוששים לשיטת הפוסקים דסברי כבו תימא שהחגיגה צריכה להיות צלי.

32. **האם אוכלים את הזרוע ואת הביצה? את הזרוע אין אוכלין, מפנין שנהגו לא לאכל צלי קלל בליל הפסח.** (מ"ב תע"ג לב) ואף במקומות שנהגו לאכל צלי בליל פסח, מפל מקום אין לאכל הזרוע פנין שהוא בשר שהביא והו זכר לפסח, יהא נראה כאלו אוכל קדשים בחוץ.

ואת הביצה אוכלים בתוך הסעודה, ואף אם היא צלויה, אין אסור לאכל ביצה צלויה, מאחר ואסור אכילת צלי הוא דוקא בבשר, וראה עוד שאלה 118 מהמשנה ברורה. [וראה מאמר מרדכי (תע"ג ס"ק א) שכתב שאין נוהגים לאכל הביצה שנקערה].

33. **מתי צולים את הזרוע? מערב יום טוב, פנין שאין אוכלים אותה בלילה.** ואם שכח לצלותה מערב יום טוב אסור לו לצלות אותה ביום טוב, אלא אם פן דעתו לאכלו למחרת ביום טוב ביום.

34. **ומתי מבשלים או צולים את הביצה? מותר לצלות או לבשל ביום טוב פנין שאוכלה ביום טוב.** (תע"ג, כ"א) אף אם אין דעתו לאכלה ביום טוב אסור

לְצִלוֹתָהּ אוֹ לְבִשְׁלָה בַּיּוֹם טוֹב. (מ"ב ס"ק לב)

35. מתי צריה להביא את המצות ואת הקערה? לפני אמירת ההגדה.

מה הטעם? המצות: מכיין שנגאמר 'לחם עני' ודרשו חכמים 'לחם שעונין עליו דברים הרבה' דהיינו אמירת ההגדה, ועוד נאמר 'והגדת לבנה ביום ההוא לאמר בעבור זה וגו' בעבור זה' לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך. מרור: מהטעם הנ"ל שנגאמר 'בעבור זה' בשעה שיש מצה ומרור. ועוד שצריה לומר עליו 'מרור זה' וכו'. חרסת: שהחרסת הוא זכר לטיט ששנתעבדו בו אבותינו במצרים, וזכר לתפוח שנגאמר 'תחת התפוח עוררתיה' שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב. לפיכך תקנו שיהיה לפניו בשעה שמספר יציאת מצרים. זרוע וביצה: מכיין שבזמן שביית המקדש היה קיים היה צריה להיות הפסח לפניו בשעת אמירת ההגדה, עכשו שחרב בית המקדש, תקנו שיהיה הזרוע והביצה לפניו בשעה זו. [והנרפס ודאי צריכה להיות קדם, שהרי אוכלה מיד אחר קדוש].

36. מנהגנו לפי האר"י להניח הדברים בקערה פמין שני "סגול"!

הסגול העליון - זרוע מימין ביצה משמאל ומרור מלמטה. פנגד הדברים שחיוצם היה מדאורייתא.

הסגול התחתון - חרסת מימין פרפס משמאל וחרת מלמטה. פנגד הדברים שחיוצם הוא מדרבנן. (תע"ג כ - כו)

עוד מדיני הסדר

37. "יהא שלחנו ערוף מבועד יום, ומצוה למהר להתחיל הסדר בשביל

התינוקות שלא יישנו". מדוע דואגים שהתינוקות לא יישנו בליל הסדר? כדי שישאלו "מה נשתנה" והאב יוכל לספר להם ספור יציאת מצרים, ולקיים בזה מצות 'והגדת לבנה' שאמירת ההגדה מצותה לאמרה דרך תשובה

על שאלות ששאלוהו שנאמר פי ישאלה בנה וגו' ואמרת לבנה עבדים היינו. (תעב א, תעג יד). וצריך לעוררם שלא יישנו עד אחר עבדים היינו וכו' שידעו עגנו יציאת מצרים מאחר ועקר המצוה הוא התשובה על שאלת בנו. (מסנ"ב תעב ס"ק נ וראה עוד שער הציון תעב, ב, שכתב ואפשר עוד שיש למהר ולהגיע לידי מוציא מצה, כדי שישאלו התינוקות למה אוכלין מצה וכשהן מסובין דוקא, ולמה אוכלין מרור, וענין הטיבול בחרוסת, ואף שבסדר ההגדה תקנו מה נשתנה בתחלת ההגדה, מכל מקום עיקר השאלה והתמיה של התינוק הוא בשעה שרואה המעשה בעיניו, עיי"ש שנשאר בצ"ע בדיון זה).

38. "מצוה לחלק לתינוקות אגוזים בליל הפסח קדם הסדר" מדוע? כדי שיראו שנוי וישאלו 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', ואף על פי שעל שאלה זו אין משיבים להם, מכל מקום על ידי שיראו שנוי זה ויתעוררו לשאל עליו, יתעוררו גם כן לשאל על שנויים אחרים, דהיינו - שאוכלין מצה ומרור ויושבין בהסבה, וישיבו להם עבדים היינו וכו'. (תעב לא)
39. בליל הסדר לובשים "קיטל" מה הטעם? מכיון שהקיטל הוא בגד מתים ועל ידי לבישתו יכנע לבו, ולא תזוה דעתו מהשמחה והחרות שנוהגים בלילה זה. (תעב ד)
40. בכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחרבן. מה הדין בליל פסח? מרבבים בכלים נאים כפי כחו, ואפלו כלים שאין צריך לסעודה יסדרם יפה על השלחן לנוי, זכר לחרות. (תעב ו)

קדיש

41. בליל הסדר אם אפשר טוב שבעל הבית לא ימוזג לעצמו הכוס כבכל שבת ויום טוב, אלא אחר ימוזג לו. מדוע? כי זה דרך חרות שהאחר הוא כמושירתו ומזוג

לז. (תעג א)

42. אחר ברפת קדוש היום, אומר שהחינו קדם שישתה פוס. (תעג ב)

43. כשלייל הסדר חל בשבת, אומר קדם הקדוש "ויכלו". (תעג ה)

44. כשלייל הסדר חל במוצאי שבת קדש, מה אומרים לאחר ברפת הקדוש? הבדלה.

מה הוא הסדר בהבדלה זו? "יקנה"ז". הינו: י'ו, בורא פרי הגפן. ק'דוש, ברפת הקדוש, אשר קדשנו במצותיו וכו'. ג'ר, בורא מאורי האש. ה'בדלה, ברפת ההבדלה, המבדיל בין קדש לחל וכו'. ז'מן, שהחינו. (תעג ו)

45. האם חייב כל אחד ואחד לשותות פוס של קדוש, או שדינו ככל קדוש שיוצאים מהפוס של בעל הבית? חייב כל אחד לשותות פוס, שהרי הוא כוס ראשון מארבע כוסות. (תעג כב)

46. מה צריך לכוון קדם ששותה פוס של קדוש? שרוצה לקיים מצות קדוש, וגם מצות ארבע כוסות. ויש נוהגין לומר קדם קדוש הריני מוכן לקדש ולקיים מצות ארבע כוסות. (מסנ"ב תעג א)

47. האם חייב לברך ברכה אחרונה לאחר פוס ראשון? לא.

מדוע? א. לפי שהפוס של קדוש הוא מצרכי הסעודה, והרי הוא כדברים הבאים מחמת הסעודה שאין צריך ברכה לאחריהם, לפי שהם טפלים לסעודה, ונפטרים בברפת המזון שאחר הסעודה. ב. לפי שהוא נפטר בברכה האחרונה שעושה אחר כל הכוסות. (תעג י)

יְרֵחַץ

48. נוטל ידיו בלא ברכה. מה הטעם לנטילה זו? לפי שמטביל הפרס במי מלח, וכל דבר שטבולו במשקה צריך נטילה בלי ברכה. (תעג יט) ואפלו אותן שאין נוהגין כל השנה לטל ידיהם לכה, בליילה זו יטלו, כדי שישאלו

התינוקות על השנוי (שעה"צ ס"ק ס"ט).

כַּרְפֵּס

49. מדוע תקנו חכמים לאכל עכשו - לפני הסעודה - ירק בטבול? פדי להתמיה את התינוקות, שיראו שנוי שאוכלין ירקות בטבול, שאין דרך לאכלם קדם הסעודה בכל ימות השנה, וישאלו על שנוי זה. (תעג יד)
50. נוהגין לחזר אחר ירק הנקרא "כרפס", מדוע? לפי שהוא נטריון 'ס' פרה' כלומר ס' רבוא עבדו עבודת פרה. (תעג טז)
51. מברכים על הכרפס בורא פרי האדמה, מה יש לכוון באמירת הברכה? לפטור גם את המרור שיאכל בתוף הסעודה.
52. כשאין ירק הנקרא כרפס, לוקח ירק ממיני הירקות שברכתו בורא פרי האדמה, ולא מירקות שמברכים עליהם שהכל פשהם חיים, מדוע? מאחר ויש שיטות שאין צריך לברך על המרור בורא פרי האדמה כיון שנושב לדברים הבאים בתוף הסעודה, ויש שיטות שצריך לברך על המרור בורא פרי האדמה, לכה פדי לצאת ב' השיטות, יקח בכרפס ירק שברכתו בורא פרי האדמה, וכיון להוציא בברכתו את המרור.
53. יאמר שלא יאכל מהכרפס שעור של פזית, מדוע? מפיון שיש אומרים שצריך לברך אחריו בורא נפשות, ויש אומרים שאין צריך לברך אחריו בורא נפשות. לכן לכתחלה יחוש לשתי הדעות, ולא יאכל פזית, שבזה אין צריך לברך בורא נפשות לכל הדעות.
- וּאם ארע שאכל פזית, לא יברך בורא נפשות, כיון שצריך לחוש לדעה שאסור לברך בורא נפשות.
54. אם ארע ואכל פזית כרפס, וברך ברפת בורא נפשות רבות, האם צריך

לְבָרָה עַל הַמְרוּר בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה? אִין צְרִיָּה לְבָרָה, מֵאַחַר וְאַנּוּ חוֹשְׁשִׁים
 לַדְּעוֹת שְׂסוּבְרִים שְׂאִין מְבָרְכִים עַל הַמְרוּר בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה. (תעג, יז-יח.
 וראה ביאור הלכה ד"ה ואינו, בענין אכל כרפס יותר מכזית.)

יח

55. בַּקְעָרָה יֵשׁ שְׁלֹשׁ מִצּוֹת, מַה עוֹשֶׂה עִם כָּל מִצְּעָה? הָעֲלִינָה - הַמּוֹצִיא.
 הָאֲמֻצָּעִית - חֲצִיָּה עַל אֲכִילַת מִצְּעָה, וְחֲצִיָּה שׁוֹמֵר לְאַפְיֻקוּמָן. הַתְּחַתּוּנָה -
 ל"כּוֹרָה". (תנ"ת, ז)

אִיָּה קוֹרְאִים לְמִצּוֹת אֵלּוּ? נוֹהֲגִים לְקַרְאֵם עַל שֵׁם כֶּהֵן לִוי וְיִשְׂרָאֵל. הָעֲלִינָה
 כֶּהֵן הָאֲמֻצָּעִית לִוי וְהַתְּחַתּוּנָה יִשְׂרָאֵל. (תעג, כו)

56. אִם אִין לוֹ ג' מִצּוֹת שְׁלֵמוֹת, אָלָא ב' מִצּוֹת שְׁלֵמוֹת, וּמִצְּעָה אַחַת שְׂבּוּרָה,
 מִזִּיחַ אֵת הַמִּצְּעָה הַשְּׂבּוּרָה בְּאֲמֻצֵּעַ. אַךְ לְכַתְּחַלָּה הַדִּיּוֹר מִצְּעוּה הוּא שְׁכָל הַג'
 מִצּוֹת יִהְיוּ שְׁלֵמוֹת בְּשַׁעֲה שְׂמִבְיָאִין אוֹתָן עַל הַשְּׁלֶחָן. (תנח, יב)

57. אִיזוּ מִצְּעָה בּוֹצֵעַ בְּ"יחֻץ"? מִצְּעָה הָאֲמֻצָּעִית מִשְׁלֵשׁ הַמִּצּוֹת הַמְּנַחֲחִים לְפָנָיו.
 וְהַטַּעַם שְׂבּוֹצֵעַ דְּוָקָא מִצְּעָה זוֹ, רָאָה לְקוּמָן שְׂאֵלָה 88.

58. מַה עוֹשֶׂה בַּחֲלֵק הַקֶּטָן שֶׁל הַמִּצְּעָה הַבְּצוּעָה? מִשְׂאִירוֹ בֵּין הַמִּצּוֹת. מַדּוּעַ? לְבָרָה
 עָלֶיהָ 'עַל אֲכִילַת מִצְּעָה'. מַה עוֹשֶׂה בַּחֲלֵק הַגָּדוֹל? מִשְׂמֹר אוֹתוֹ לְאַפְיֻקוּמָן.
 מַדּוּעַ? כְּדֵי שְׁגַם בַּחֲלֵק זֶה שֶׁל הַמִּצְּעָה יַעֲשׂוּ מִצְּעוּה. וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה (תעג, נח)
 הִבִּיא הַטַּעַם כְּדֵי שְׁגַם אֲכִילַת הָאֲפִיקוּמָן שֶׁהוּא לְשֵׁם קִיּוּם מִצְּעוֹת מִצְּעָה,
 הִזְיָה בְּפִרוּסָה. מַדּוּעַ דְּוָקָא הַגָּדוֹל? מִכִּיּוֹן שְׂאֲפִיקוּמָן הִיא מִצְּעוּה חֲשׂוּבָה
 שֶׁהִיא בְּמִקּוּם הַפְּסוּחַ.

59. נִהְיָה לְהַצְנִיעַ הָאֲפִיקוּמָן תַּחַת הַמַּפֶּה, מַדּוּעַ? זְכָר ל'מִשְׂאֵרְתֶּם צָרְרַת
 בְּשִׂמְלֹתֶם'. וְיֵשׁ שְׂכּוּרְכִין אוֹתוֹ בְּמִטְפַּחַת וּמְשִׁימִין עַל שְׂכָמָם, זְכָר לַיצִיאַת
 מִצְּרַיִם.

60. מדוע בוצע את המצוה קודם אמירת ההגדה, הרי עכשיו אינו עומד לאכול עדין? מאחר וצריך לומר את ההגדה על המצות שיוצא בו ידי חובתו, שדרשו חז"ל את הפסוק 'תאכל עליו מצות לחם עני' לחם שעונים עליו דברים הרבה, והינו ספור יציאת מצרים. והמצוה שיוצא בה ידי חובתו הוא בפרוסה, שנאמר 'לחם עני' וכתוב 'עני' בלא וא"ו, ודרשו חכמים לחם עני, מה דרכו של עני בפרוסה [לחם שבור שאינו שלם] אף כאן בפרוסה, לפיכך צריך לבצע כעת את המצוה, שתהיה ראויה לצאת בה ידי חובה, ועליה יאמר את ההגדה. (תעג לה-לו)

מגיד

61. מה הקטע הראשון שאומרים? 'הא לחמא עניא וכו'. מה עושים בשעת אמירת הקטע? מגביהין המצות. ויכול להגביה המצות עם הקערה שעל זה, ואין צריך להוריד הקערה. (תעג ג לו)

62. מה עושים בגמר אמירת "הא לחמא עניא"? מוזגין כוס שני. איזו מצוה עושים על כוס שני? אומרים ההגדה - ספור יציאת מצרים. (תעג, לט)

63. מאחר ושותים את הכוס רק אחר אמירת ההגדה, וכן אין מרימים את הכוס אלא באמירת והיא שעמדה ולפיכך, אם בן למה מוזגים את הכוס כבר כעת? כדי שישאלו התינוקות למה שותין כוס שני קודם הסעודה, שאין דרך לשותות בן בכל ימות השנה, ועל ידי כך יתעוררו לשאל גם בן את שאלות מה נשתנה וכו'. מתי שותים את הכוס? אחר אמירת ברפת אשר גאלנו לפני הסעודה.

64. שואלים התינוקות "מה נשתנה". מדוע? לקיים מה שנאמר 'והיה פי ישאלך בנה מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים' וגו', שאמירת ההגדה מצוה לאמרה דרך תשובה על שאלות ששאלוהו. מה עונים להם?

וְאָמַרְתָּ לְבָנֶךָ עֲבָדִים הָיִינוּ וְכוּ'.

65. כְּשֶׁמְסַבֵּין רַק אֲנָשִׁים גְּדוּלִים הָאֵם גַּם מְחַיְבִים לְשָׂאֵל מֶה נִשְׁתַּנָּה? כּוּ, וְאֶפְלוּ אִם מְסַבִּים שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּקִיאִים בְּהִלְכוֹת פֶּסַח יִשְׁאֵל הָאֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ. (תעג מ)

66. אִם בָּנוּ לֹא שְׂאָלוּ הָאֵם חַיֵּב לְסַפֵּר לוֹ סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם. כּוּ. מִדּוּעַ הָרִי בַתּוֹרָה נֹאמַר (שמות יג, יד. דברים ו, כ.) כִּי יִשְׂאֲלֶךָ בְּנֶךָ? מֵאַחַר וְיִשׁ עוֹד פֶּסַח בַּתּוֹרָה (שמות יג, ח) שֶׁכְּתוּב 'וְהִגַּדְתָּ לְבָנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא', וְשֵׁם לֹא כְּתוּב 'וְהָיָה כִּי יִשְׂאֲלֶךָ'. (תעג מב)

67. מֵהֵיכַן עַד הֵיכַן עָקַר גֶּסֶח הַהֲגָדָה? מִתְחַלֵּת עֲבָדִים הָיִינוּ עַד הָרִי זֶה מְשַׁבַּח, וְאַחַר כֵּן מִתְחַלֵּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ כּוּ? עַד סוֹף דְּרוֹשׁ פֶּרֶשֶׁת אֲרָמִי אֲבָד אָבִי, וְאַחַר כֵּן פֶּסַח שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין כּוּ? מִצָּה זוּ כּוּ? מְרוּר זֶה כּוּ? בְּכָל דוֹר נְדוּר כּוּ? לְפִיכָּה כּוּ? עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה' גָּאֹל יִשְׂרָאֵל, וְשִׂאָר כָּל גֶּסֶח הַהֲגָדָה הוּא מְנַהֵג שְׁנֵהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מְדוּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים. (תעג, מג)

68. מֵה צְרִיךְ לְכוֹן קִדְּם אֲמִירַת הַהֲגָדָה? יִכְנוּ אוּ יֵאמַר לְצִאֵת יְדֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה דְאוֹרִיִּתָא שֶׁל סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם (מסנ"ב תעג א)

69. וּלְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל כּוּ, אָבִיו מְלַמְדוֹ תְּשׁוּבָה עַל הַשְּׂאֵלוֹת, דְּהֵינּוּ אֲמִירַת הַהֲגָדָה שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, וּלְפִיכָּה צְרִיךְ לֹמַר הַהֲגָדָה בְּלִשׁוֹן שְׁמִינִיִּים הַקְּטָנִים וְהַנְּשִׂיִם, אוּ יִפְרֹשׁ לָהֶם הַעֲנִיּוֹן לְפִי דַעְתָּם, אִם הֵם מְבִינִים הַרְבֵּה יִפְרֹשׁ לָהֶם הַכֵּל. (תעג, מב)

70. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה תְּפֹסֵם בִּיְדֵי גוֹיִם וְלֹא יָדַע בְּאֲמִירַת הַהֲגָדָה בְּעַל פֶּה וְהָיָה לוֹ חֶמֶשׁ וְאָמַר כָּל הַפְּרָשִׁיּוֹת מִיְצִיאַת מִצְרַיִם. (תעג, נג.)

71. יֵשׁ לְהַאֲהֵר שְׂתֵּהא הַמִּצָּה מְגַלָּה מְעַט בְּשַׁעַת אֲמִירַת הַהֲגָדָה, מֵה הַטַּעַם? לְפִי שֶׁצְרִיךְ לֹמַר הַהֲגָדָה עַל מִצָּה, שֶׁנֹּאמַר 'לֶחֶם עֲנִי' לֶחֶם שְׁעוֹנִים עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה.

72. בשעת אמירת "והיא שְׁעֵמְדָה" יש נוהגין לאחזו הכוס, עד והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

מה עושה עם המצות כְּשִׁמְגְבִיָה הכוס? מכסה אותם, מה הטעם? שלא יראה הפת בשתו כְּשִׁנְזוּטְלִין הכוס, וכן בכל פעם שְׁמִגְבִיָה הכוס בְּאִמְרַת ההגדה מכסים המצות. (תעג, מד)

73. 16 פְּעָמִים שׁוֹפְכִים מַעַט יַיִן מִן הַכּוֹס, בְּאֵלּוּ מְקוֹמוֹת? שְׁלֹשׁ, כְּשֹׁאוֹמְר דָּם, וְאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן. עֶשֶׂר, כְּשִׁמְזִכִּיר עֶשֶׂר הַמִּכּוֹת בְּשִׁמּוֹתָן. יְעוֹד שְׁלֹשׁ, כְּשֹׁאוֹמְר דְּצַ"ךְ עַד"ש בְּאִח"ב.

74. ג' דעות איך לְשַׁפֵּךְ מַעַט. א. לְזַרֵּק מַעַט מִן הַכּוֹס בְּאֶצְבָּעוֹ הַסְּמוּךְ לַגּוֹדֵל שֶׁהוּא נִקְרָא אֶצְבַּע סֵתֵם, רְמַז עַל מַה שֶׁכָּתוּב 'אֶצְבַּע אֱלֹקִים הִיא'. ב. בְּאֶצְבַּע הַנִּקְרָא קְמִיצָה לְפִי שֶׁבְּאֶצְבַּע זו הִכָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִצְרַיִם, ג. מְהֵאָר", לְזַרֵּק מִן הַכּוֹס עֲצָמוֹ שְׁלֹא עַל יְדֵי אֶצְבָּע. (תעג, נ-נא)

75. מה צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּשֹׁאוֹמְר "מִצָּה זו"? לְהַגְבִיָה הַמִּצָּה לְהִרְאוֹתָהּ לְמִסְבִּין שֶׁתַּחֲבַב הַמִּצָּה עֲלֵיהֶם. בְּאִיזוֹ מִצָּה? הַמִּצָּה הָאֲמִצְעִית. מַדּוּעַ? שֶׁהִיא נִקְרָאת לָחֵם עֲנִי וְבָהּ הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

מה עושה כְּשֹׁאוֹמְר "מְרוֹר זֶה"? מְגַבִּיָה הַמְרוֹר לְהִרְאוֹתוֹ לְמִסְבִּין.

כְּשִׁינִיעַ לְפֶסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ' לֹא יֵאָחַז בְּיָדוֹ הַבֶּשֶׂר הַמְּנַח בְּקַעְרָה שֶׁהוּא כְּנֻד הַפֶּסַח, שְׁלֹא יֵהָא נִרְאָה כְּמִקְדִּישׁוֹ לְקַרְבֵּן פֶּסַח. (תעג, מה)

76. מה נוהגים לַעֲשׂוֹת בְּאִמְרַת "לְפִיקָה"? כָּל אֶחָד מְגַבִּיָה כּוֹסוֹ וְאוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ, וְכִשְׁמִגְבִיָה הַכּוֹס מְכַסֶּה הַמִּצּוֹת. (תעג, מד).

77. אַחַר אִמְרַת לְפִיקָה, אוֹמְרִים שְׁנֵי מְזִמּוֹרִים רִאשׁוֹנִים שֶׁבְּהַלָּל, מַדּוּעַ לֹא מְבָרְכִים עַל אִמְרַת הַהַלָּל בְּלִיל הַסֵּדֶר? לְפִי שֶׁאֵין קוֹרִין אוֹתָהּ בְּפַעַם אֶחָד, אֲלֵא קוֹרָא מְקַצְתָּה לְפָנֵי הַסְּעוּדָה, וּמְקַצְתָּה לְאַחַר בְּרַכַּת הַמְּזוּז.

מדוע קוראים אותו אפלו מיישב, ואין מחיבים אותו לעמוד, [ככל פעם שאומרים הלל שמחייבים לעמוד]? לפי שכל מעשה לילה זה הוא דרך חרות, ולפיכך אין מטריחין אותו לעמוד. ומכל מקום לא יקרא ההלל כפשוטו מטעם על צדו, אלא ישב באימו וביראה. (תעג, מז-מח)

78. מה עושים בעת אמירת ברכת "אשר גאלנו"? כל אחד מגביה כוסו ואוחזו בידו, ומכסה את המצות. (תעג, מד)

79. אחר גמר אמירת אשר גאלנו שותה כוס שני. האם מברך בורא פרי הגפן לפני שתית כוס שני? כן. מדוע אינו נפטר בברכה שברך על הכוס הראשונה? לפי שארבע כוסות אלו תקנו חכמים לשתותם דרך חרות, וכך אחד ואחד הוא חרות ומצוה בפני עצמו, ולפיכך אין מצטרפין זה עם זה להפטר בברכה אחת. (תעג, ב) ובמשנה ברורה (תעג, ב) הביא שיש אומרים שהטעם שצריך לברך הוא כיון שאמירת ההגדה הוא הפסק בין כוס ראשון לכוס שני.

80. האם מברך ברכה אחרונה אחרי כוס שני? לא. מדוע? שכל הכוסות נפטרין בברכה שיברך אחר הכוס האחרון. (תעג, ב)

רְחִיצָה

81. נוטל ידיו ומברך על נטילה זו. מדוע נוטל ידיו, הלא נוטל ידיו לפני הפרפס? לפי שבשעת אמירת ההגדה וההלל הסיח דעתו משמירת ידיו, ויש לחוש שפוא נגע במקום הטנפת, שהידיים עסקניות הן. ואם בשעת אמירת ההגדה וההלל לא הסיח דעתו משמירת ידיו, צריך לחזור ולטל, אף בלא ברכה. (תעג, א) וכתב הבאור הלכה (תעג ד"ה יטול) שבאפן זה טוב שייטמא את ידיו קדם הנטילה כדי שייכל לברך.

מוציא מצה

82. האם כליל פסח צריכים שתי מצות שלמות ללחם משנה מלבד המצה הפרוסה ככל שבת ויום טוב, או אפשר להסתפק במצה שלמה ובמחצה? יש אומרים (רי"ף רמב"ם) שאין צריף, ודי בשלמה ובמצה חצויה, מפנין וכתוב לחם עני ואנו דורשים 'לחם עני' שעל המצה להיות חצויה, בא זה לגרע, שמצה אחת מב' המצות, יכולה להיות חצויה. ויש אומרים (רא"ש) שהלחם עני לא בא לגרע מהלחם משנה, אלא בא להוסיף, שחויץ מב' המצות השלמות של לחם משנה צריף עוד מצה חצויה ללחם עני.

83. איך אנו נוהגים? פדעת הרא"ש. לכן אנו מבינים לליל הסדר שלש מצות, שתי מצות שלמות ללחם משנה, ועוד מצה אחת שבוצעים אותה. (תעה. א)

84. כמה ברכות מברך על המצה? שתי ברכות, המוציא ועל אכילת מצה. מדוע מברך ברפת "על אכילת מצה"? מפנין שאכילת פזית מצה זו מצוה מן התורה, ומברכין עליה פדרך שמברכין לפני כל מצוה. איזו ברכה מברך בתחלה? המוציא.

85. מה צריף לבנון עוד בברפת על אכילת מצה? יבנו גם להוציא האפיקומן שאוכל בסוף הסעודה, כי יש ראשונים שסוברים שבזה מקיים מצות אכילת מצה. (שעה"צ תעז"ד. וראה עוד שו"ע הרב תעה, יח)

86. על איזה מצה מברך המוציא ועל איזה מצה מברך על אכילת מצה? על השלמה המוציא, ועל הפרוסה על אכילת מצה. ויש חולקים וסוברים ש'המוציא' מברך על הפרוסה, ו'על אכילת מצה' מברך על השלמה, וסברא ראשונה עקר, ומכל מקום אנו חוששים גם לסברא השנייה וכדלקמן.

87. אלו מצות אחזו בשעת ברפת "המוציא"? ב' השלמות והפרוסה בין השלמות. מה עושה במצות לאחר ברפת "המוציא" קדם ברפת "על אכילת מצה"?

משמיט השלישית - השלמה מידו (ולא דרך זלויל), ואוחז בפרוסה מלמטה ובהעליונה מלמעלה, ויברך על אכילת מצה. ולא ישמיט גם העליונה, שהרי אנו חוששים לדעות שברפת על אכילת מצה היא על השלמה.

88. איזו מצה ישם עליונה ואיזה ישם מתחתיה? השלמה העליונה, והפרוסה מתחתיה. מדוע? לפי שברפת המוציא מברך קדם על אכילת מצה, והעקר כהסברא הראשונה שהמוציא מברך על השלמה, לכה צריך שיהיה מנח לפניו קדם השלמה שמברך עליה המוציא, ולא יצטרך להעביר על המצוות.

89. האם בשביל ברפת 'המוציא' צריך לאכל שעור? לא. האם צריך שעור כדי לצאת ידי חובת אכילת מצה בליילה זה? כן, והשעור כפזית.

90. מאיזו מצה חייב לאכל כפזית בליילה זה? מהמצה שמברך עליה 'על אכילת מצה'. מדוע? מפניו שעליה ברוך את הברכה, לכה בה עליו לצאת ידי חובתו, דהינו אכילת כפזית.

91. לכן מאלו מצוות עליו לבצע ולאכל את ה"כפזיתים" ומדוע? כפזית אחד מהפרוסה, וכפזית שני מהשלמה העליונה. מה פרוסה? כהשיטה העקרית שברפת על אכילת מצה היא על הפרוסה, ומה 'שלמה' לחוש לדעות שברפת על אכילת מצה היא על השלמה.

92. איך עליו לאכלם? צריך לאכלם ביחד, דהינו שיכניסם לפיו בבת אחת. אבל אינו צריך לבלעם בבת אחת, אלא ירסקם בפיו ויבלע בתחלה כפזית א' פלו בבת אחת, ואחר כך יבלע כפזית השני בבת אחת.

93. האם צריך להסב בשני הכפזיתים? כן. מדוע? מפניו שב' הכפזיתים אוכלם לשם 'מצות אכילת מצה' לחוש לשתי השיטות. (תעה, ג-ו)

94. בְּדִיעַבְד אֶפְלוּ לֹא אָכַל אֶלָּא כְּזֵית אַחַד בְּלִבְד בֵּין מַהֲשֻׁלְמָה בֵּין מַהֲפְרוּסָה, אִם
אֵין מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רֵאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחְרוֹנָה יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרִס (4
דְּקוּת) יֵצֵא (תע"ה, ח)
95. הָאִם חֵיב לְהִטְבִּיל בְּמִלַּח אֶת ה"כְּזֵיתִים" שֶׁל לַיִל הַסֵּדֶר? הַמְּחַבֵּר מֵבִיא וְיִטְבֵּלִם
בְּמִלַּח. וְהֵרָמָ"א כּוֹתֵב וְאֵין הַמְּנַהֵג לְטַבֵּל בְּמִלַּח בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה, דְּפַת נָקִי
אֵין צָרִיךְ מִלַּח. (ש"ע תע"ה, א)
- אֲנִי נוֹהֵגִים שְׁגָם מִצֵּה שֶׁהִיא פֶת נִקְיָה מִטְּבִילִים בְּמִלַּח - בְּשֵׁאֵר יָמֵי הַפֶּסַח, אִם
כֵּן מֵדוּעַ בְּלִיל הַסֵּדֶר אֵין מִטְּבִילִים בְּמִלַּח? מִפְּנֵי חֲבוּב מִצְוָה לְצִאת יְדֵי חוֹבְתוֹ
בְּמִצֵּה שֶׁאֵין בָּהּ תַעֲרֻבַת טַעַם אַחֵר כֶּלָּל. (תע"ה י' וּבַמְשָׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק ד)
כְּתַב הַטַּעַם 'דְּטַפֵּי הוּא נִרְאָה לְחָם עֲנִי כְּשֵׁאִינוּ טְבוּל בְּמִלַּח'.
96. מָה הַדִּין אִם שָׁכַח וְאָכַל הַכְּזֵיתִים מִצֵּה לֹלָא הַסֵּבָה? יֵאָכַל שׁוּב כְּדִלְעִיל שְׁאֵלָה
.15

מְרוֹר

97. אֲכִילַת מְרוֹר בְּזִמּוֹן הֲזֵה הִיא רַק מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, מֵדוּעַ? רְאֵה לְעִיל שְׁאֵלָה 4.
98. מָהוּ שְׁעוֹר מְרוֹר? כְּזֵית. (תע"ה, יא)
99. הָאִם מְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה לְפָנֵי אֲכִילַת הַמְרוֹר? לֹא. מֵדוּעַ? שְׁכַבֵּר נִפְטָר
בְּבִרְכַת בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה שֶׁבִּרְךָ עַל ה'כֶּרֶפֶס'.
- מָה הַדִּין בְּאִפְסוֹן שְׁלֵא נִפְטָר בְּכֶרֶפֶס, כַּגֹּוֹן שֶׁבִּרְךָ בּוֹרָא נִפְשׁוֹת עַל הַכֶּרֶפֶס?
לֹא יִבְרַךְ כְּדִלְעִיל שְׁאֵלָה 54.
100. הָאִם מְבָרֵךְ בּוֹרָא נִפְשׁוֹת לְאַחֲרָיו? לֹא. מֵדוּעַ? מִכֵּיּוֹן שֶׁנִּפְטָר בְּבִרְכַת הַמְזוּן.
(תע"ג, יז)
101. טוֹבֵל הַמְרוֹר בַּחֲרוֹסֶת. אֵיךְ עוֹשִׂים חֲרוֹסֶת? הַחֲרוֹסֶת עוֹשִׂין אוֹתוֹ עֵב, וְזָכַר

לְטִיט שְׁנִשְׁתַּעֲבָדוּ בוֹ אֲבוֹתֵינוּ, וְאַחַר כֵּן מִרְפָּכִין אוֹתוֹ בְּמִשְׁקָה אָדָם (כְּגוֹן חֲמֹץ אוֹ יַיִן אָדָם) זָכַר לָדָם. וַיֵּשׁ לַעֲשׂוֹת הַחֲרֹסֶת מִפְּרוֹת שְׁנִמְשָׁלוּ בָהֶם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּגוֹן תְּאֵנִים אָגוּזִים תְּמָרִים וְרִמּוֹנִים, וַיֵּשׁ לָתֵן בוֹ תַפּוּחִים זָכַר לְיַתְחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרְרֵתֶיהָ שֶׁהִיוּ יוֹלְדוֹת שָׁם בְּנֵיהֶם בְּלֹא עֶצֶב, וּשְׂקָדִים עַל שֵׁם שֶׁשְׂקָד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַקֶּץ לַעֲשׂוֹת.

וְצָרֶיהָ לָתֵן לְתוֹכוֹ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ קִיּוּהָא (חֲרִיפּוֹת) כְּגוֹן תַּפּוּחִים אוֹ יַיִן וְחֲמֹץ זָכַר לְשַׁעֲבוּד שֶׁהִיוּ מִשְׁתַּעֲבָדִים בְּיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהִיוּ שְׂנִיִּים קְהוֹת.

וְצָרֶיהָ לָתֵן בְּתוֹכוֹ תְּבִלִין הַדּוּמִין לְתַבּוֹן כְּגוֹן קִנְמוֹן וְזַנְגָּבִיל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן לְאַחַר שְׁטוּחָנִין אוֹתָם חוּטִים קָשִׁין וְאַרְפִּים קָצֵת כְּמוֹ תַבּוֹן, זָכַר לְתַבּוֹן שֶׁהִיוּ מַעֲרָבִים בְּתוֹךְ הַטִּיט. (תעג, לב-לג)

102. **מָה הַטַּעַם לְטַבֵּילָה בַּחֲרֹסֶת? א.** כְּדִי לְהַמִּית אֶת הַקֶּפָּא (פְּרוֹשׁ מִין תּוֹלַעַת יֵשׁ בְּמָרוֹר וְהוּא מֵת עַל יְדֵי הַחֲרֹסֶת) שֶׁבְּמָרוֹר שֶׁלֹּא יִזְיַקְנוּ. **ב.** זָכַר לְטִיט. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּזַמְנֵנוּ שֶׁהַקֶּפָּא אֵינוֹ מְצוּי, עָקַר הַטַּעַם שֶׁמְטַבֵּילִין בַּחֲרֹסֶת הוּא מְשׁוּם מְצוּהָ זָכַר לְטִיט, וְלֹא מְשׁוּם הַקֶּפָּא, וְרָאָה שֶׁעַד הַצִּיּוֹן (תעג יג).

103. **הֲאֵם טוֹבֵל בַּחֲרֹסֶת אֶת כָּל הַ"כּוֹסִים" מְרוֹר אוֹ רַק מְקַצֵּת? לְטַעַם שֶׁסַּבַּת הַטַּבֵּילָה הִיא מִחֲמַת הַ"קֶּפָּא" יְטַבֵּל כָּלוּ, וְלְטַעַם שֶׁזֶה מְשׁוּם מְצוּהָ יְטַבֵּל מְקַצֵּתוֹ, וְהַטַּעַם שֶׁעֲכָשׁוּ נוֹהֲגִים לְטַבֵּל מְקַצֵּתוֹ, הוּא מְכִיּוֹן שֶׁסַּבֵּירָא לְהוֹ כְּטַעַם שֶׁבְּזַמְנֵנוּ מַה שֶׁמְטַבֵּילִים בַּחֲרֹסֶת הוּא מְשׁוּם מְצוּהָ וְלֹא מְשׁוּם קֶפָּא".** (תעג יא ובמשנה ברורה ס"ק יג הביא ב' הדעות, ולא הביא שהיום נוהגין לטבול מקצתו.)

104. **אִין לְהַשְׁהוֹת הַמְרוֹר בַּחֲרֹסֶת, וְכֵן צָרֶיהָ לְנַעַר הַחֲרֹסֶת מֵעַל הַמְרוֹר מִיָּד לְאַחַר הַטַּבּוּל. מַדּוּעַ? שְׂמָא יִתְבַטֵּל טַעַם מְרִירוֹתוֹ עַל יְדֵי הַקִּיּוּהָא שֶׁבַּחֲרֹסֶת.**

105. **מָה מְבַרְךָ לְפָנֵי אֲכִילַת הַמְרוֹר? 'עַל אֲכִילַת מְרוֹר'. הֲאֵם טוֹבֵל לְפָנֵי הַבְּרָכָה אוֹ לְאַחֲרֶיהָ? לְפָנֵי הַבְּרָכָה. מַדּוּעַ? כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסִיק בְּטַבֵּילָה בֵּין הַבְּרָכָה**

לְאָכִילָה, שְׂיִישׁ לְהִסְמִיךְ הַבְּרָכָה לְאָכִילָה כְּמִה שְׂאָפָשׁוּר. (תעה יב)

106. **הָאֵם מְבַרֵךְ עַל אֲכִילַת הַחֶרֶסֶת? לֹא. מַדּוּעַ? לְפִי שֶׁהוּא טָפֵל לְמִרּוֹר וְנִפְטָר בְּבִרְכַת הַמִּרּוֹר.** (תעה יא).

107. **הָאֵם צְרִיף לְאָכֵל מִרּוֹר בְּהִסְבָּה? לֹא. (תעה יג) מַדּוּעַ? שֶׁהוּא זָכָר לְעֵבְדוּת (מ"ב תעה יד)**

108. **כְּבֵלֶע מִרּוֹר וְלֹא לְעִסּוֹ עַד שְׂיִרְגִישׁ הַטַּעַם בְּפִיו, הָאֵם יֵצֵא? לֹא. מַדּוּעַ? פִּי הַתּוֹרָה הַקְּפִידָה לְמַרְר פִּיו שֶׁל אוֹכֵל, זָכָר לְוַיְמַרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם'. (תעה כה)**

109. **בְּמִיֶּשֶׁה כְּמִה זְמַן לְכָל הַיּוֹתֵר אוֹכֵל אֶת הַ"פְּזִית" מִרּוֹר? מִצְוָה מִן הַמְּבַחֵר לְאָכֵל כֹּל כִּשְׁהוּא מְרַסֵּק בְּבֵת אַחַת, (סע"ה צ"ע תעג ס) וְאֵם קָשָׁה עָלָיו לְבַלְע פְּזִית בְּבֵת אַחַת אֵין צְרִיף לְבַלְע כֹּל הַפְּזִית בְּבֵת אַחַת אֲלֹא יָכוֹל לְבַלְעוּ מֵעַט מֵעַט [וְאַף לְכַתְחֻלָּה], וּמִכָּל מְקוֹם צְרִיף לְאָכֵלוּ בְּתוֹךְ שְׁעוֹר פְּדִי אֲכִילַת פָּרֶס. (תעה, יד)**

פּוֹרֵף

110. **כִּיֶּצֵד קִימוּ מִצּוֹת מִרּוֹר מִן הַתּוֹרָה בְּזִמְן שֶׁהָיָה קָרְבַּן פֶּסַח? נִחְלָקוּ בְּזֶה תַּנְאִים, לְרַבָּנָן אוֹכְלוּ אֶפְלוּ בְּלִי מִצָּה, וּלְפִי דַעַת הַלֵּל הַזָּקֵן, אֵין אָדָם יוֹצֵא יָדֵי חוּבָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֹא אִם כֵּן, כּוֹרֵף פְּזִית פֶּסַח וְכַזִּית מִרּוֹר וְכַזִּית מִצָּה וְאוֹכְלָן יַחַד. מַה שְׂעִמּוֹ שֶׁל הַלֵּל? שֶׁסוֹבֵר שְׂמִיה שְׂאִמְרָה הַתּוֹרָה בְּקָרְבַּן הַפֶּסַח 'עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאכְלֶהוּ', הַפְּנִינָה שְׂיֵאכֵל קָרְבַּן הַפֶּסַח יַחַד עִם הַמִּצָּה וְהַמִּרּוֹר בְּאֲכִילָה אַחַת.**

111. **בְּזִמְן הַמְּקַדֵּשׁ, אִם כֵּרֵף מִצָּה וּמִרּוֹר וְאִכְלָם יַחַד הָאֵם יֵצֵא יָדֵי חוּבַת מִצָּה וּמִרּוֹר? כֵּן. מַדּוּעַ? פִּי מִצּוֹת שֶׁל תּוֹרָה אֵינָן מְבַטְלוֹת זֶה אֶת זֶה, לְפִי שֶׁשְּׂקוּלֵיו הֵן כְּאַחַת, שֶׁכָּל מִצּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵן, וּבְזִמְן הַמְּקַדֵּשׁ גַּם מִרּוֹר חַיִּיבוּ מִהַתּוֹרָה, וּלְפִיכֵף אֵינִים מְבַטְלוֹם זֶה אֶת זֶה. וְלַדַּעַת הַלֵּל הַזָּקֵן, אֵין אָדָם**

יֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲלָא אִם פֶּן פּוֹרֵךְ פְּצִית פְּסַח וְכֹזֵית מְרוֹר וְכֹזֵית מִצֵּה וְאוֹכְלֵן בְּיַחַד לְקַיִם מַה שְּׁנֹאמַר עַל מִצְוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ. [נְאֻף לְרַבֵּן שְׁחוּלְקַיִם עַל הַלֵּל, וְאוֹמְרִים שֶׁהַמִּצְוָה הַיָּא לֶאֱכֹל כָּל אֶחָד בְּנִפְרָד, מִכָּל מְקוֹם אִם אוֹכְלִים יַחַד, יֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ].

וְיָמָה הַדִּין בְּזִמְנוֹ הַהֵוא? אִם יֹאכַל מִצֵּה וּמְרוֹר יַחַד לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְת מִצְוֹת מִצֵּה, כִּיֵּן שֶׁמִּצֵּה חַיִּיבָה מִהַתּוֹרָה וּמְרוֹר אֵין חַיִּיבוֹ מִהַתּוֹרָה אֲלָא מִדְּרַבָּנָן, לְפִיכָה מִבְטֵל טַעַם הַמְרוֹר שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן אֶת טַעַם הַמִּצֵּה שֶׁהִיא מִהַתּוֹרָה.

וְלִכְהָ מַה עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת בְּזִמְנוֹ הַהֵוא לְצֵאת יְדֵי חוּבְת מִצֵּה? לֶאֱכֹל פְּצִית מִצֵּה לְבַד, וְלְצֵאת יְדֵי חוּבָה מִהַתּוֹרָה. וְנֻף לְהַלֵּל שֶׁבְּזִמְנוֹ הַבַּיִת הָיָה אוֹכַל הַמִּצֵּה עִם הַמְרוֹר, בְּזִמְנוֹ הַהֵוא שֶׁאֵין חַיִּיב מְרוֹר מִהַתּוֹרָה, אֵין לוֹ לֶאֱכֹל הַמִּצֵּה עִם הַמְרוֹר, אֲלָא לֶאֱכֹל הַמִּצֵּה לְבַד.

כִּיֵּצֵד מִקְיָמִים מִצְוֹת מְרוֹר בְּזִמְנוֹ הַהֵוא? לְרַבָּנָן: אוֹכַל הַמְרוֹר לְבַד. וְלַהֲלֵל: אוֹכַל הַמְרוֹר יַחַד עִם הַמִּצֵּה, שֶׁכִּיֵּן שֶׁמִּצְוֹת מְרוֹר בְּזִמְנוֹ הַהֵוא זָכַר לְמִקְדָּשׁ, לְכָה תִּקְנִי חֻכְמִים מִצְוֹת מְרוֹר בְּזִמְנוֹ הַהֵוא כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּזִמְנוֹ הַמִּקְדָּשׁ, וְעָלִיו לֶאֱכֹלוֹ יַחַד עִם הַמִּצֵּה.

מַה הַדִּין לְרַבָּנָן הַחוּלְקַיִם עַל הַלֵּל, אִם אַחַר אֲכִילַת הַמִּצֵּה יֹאכַל הַמִּצֵּה עִם הַמְרוֹר, הַאִם יֵצֵא יְדֵי חוּבְת מְרוֹר? אֵינוֹ יֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ, כִּיֵּן שֶׁלְּרַבָּנָן הַחוּלְקַיִם עַל הַלֵּל, מִצְוֹת מְרוֹר הִיא שֶׁיֹּאכַל מְרוֹר לְבַד, וְהוּא אוֹכְלוֹ עִם הַמִּצֵּה, מִבְטֵל טַעַם הַמִּצֵּה אֶת טַעַם הַמְרוֹר, שֶׁאֲכִילַת הַמְרוֹר הִיא חוּבָה מִדְּרַבָּנָן, וְאֲכִילַת הַמִּצֵּה שֶׁאוֹכַל עִם הַמְרוֹר - לְשִׁיטַתָּם שֶׁאֵין מִצְוָה בְּכַרְיָכָה - הִיא רְשׁוּת, (שֶׁהָרִי מִצְוֹת אֲכִילַת מִצֵּה מִהַתּוֹרָה נִתְקַיְמָה כְּפֶר כְּשֶׁאֲכַל הַמִּצֵּה לְבַדָּה), וּמִבְטֵל טַעַם הַמִּצֵּה שֶׁהוּא רְשׁוּת אֶת טַעַם הַמְרוֹר שֶׁהוּא חוּבָה מִדְּרַבָּנָן.

וּלְסַכּוּם: אִם יֹאכַל מְרוֹר לְבַד, אֵינוֹ יֹצֵא יְדֵי חוּבָה לְהַלֵּל, וְאִם יֹאכַל מְרוֹר

עם מצה יחד אינו יוצא ידי חובה לרבנן.

כמו מי נפסקה ההלכה או פרבנו? לא נפסקה ההלכה לא כהלל ולא פרבנו, ולכן אנו צריכים לצאת ידי שניהם.

ולכן מיצא יעשה לצאת ידי חובת מרור? יאכל בתחלה מרור לבד לצאת ידי חובה לשיטת רבנן, ואחר כך יאכל מצה ומרור יחד לצאת ידי חובה לשיטת הלל, ובזה יוצא ידי חובה לשניהם. (תעה טז, יז, יח)

112. איזה מצה לוקח לכורה? את המצה השלישית התחתונה. (מחבר תעה ס"א,

ט"ע הרב תנו טו) **מה הטעם ש'לוקח מצה זו? כדי לקיים מצוה בכל שלשת**

המצות. (מ"ב תעה טו)

113. מה נוהגים לומר קודם אכילת פורה? 'כן עשה הלל בזמן שבית המקדש קיים

היה פורה מצה ומרור' כו'.

הלל היה פורה עם המצה ומרור גם פסח, אם כן מדוע איננו מזכירים פסח? כיון

שהיום אין אנו אוכלים פסח. ומכל מקום המזכיר גם פסח לא הפסיד.

(ס"ק כא, וראה ביאור הלכה ס"א, ד"ה ואומר) **ובמשנה ברוך (תעה, יח) כתב שיש**

שכתבו שצריך לומר היה פורה פסח מצה ומרור.

114. מהו שעורו של פורה? כפזית מצה וכפזית מרור. מהו שעור זמן אכילתו?

לכתחלה יזהר לרסק ב' הפזיתים בפיו ולבלעם יחד כשהם מרסקים, ואם

קשה עליו, יבלע מעט מפזית זה ומעט מפזית זה בבת אחת, ואחר כך יחזר

ויבלע עד שיאכל כל השני יזיתים. (תעה כא) **ובמשנה ברוך (ס"ק כב) כתב**

שאף לכתחלה אין צריך לבלעם יחד, אלא להכניסם לפי בבת אחת.

115. האם טובלים בחרסת את המרור שבכורה? יש אומרים שאין צריך לטבולו,

שקבר קיים מצות חרסת מרור ראשון, וגם אין לחוש לקפ"א כיון

שאוכל המרור עם המצה אינו מזיק. ויש אומרים שצריך, מפנין שההלל

הָיָה מְקוּמָם מְצוּת חֲרֻט בְּמִרּוֹר זֶה שֶׁבְּפִרְיָהָ, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה אוֹכֵל מִרּוֹר
 כָּלֵל קִדְּם פְּרִיָּהָ זֶה. 'וְהַמְּנַהֵג בְּמִדִּינוֹת אֵלֶּה פֶּסֶבְרָא הָרֵאשׁוֹנָה שְׁאִין טוֹבְלִין
 אוֹתוֹ, אָבֵל הָעֶקֶר הוּא פֶּסֶבְרָא הַשְּׁנֵיָה'. (תע"ה י"ט, וראה משנה ברורה ס"ק יט
 שכתב שאף שהעיקר כסברא ראשונה מ"מ היכא דנהוג נהוג)

116. **הָאֵם אוֹכְלִים פּוֹרָף בְּהִסָּבָה וּמִדּוּעַ? יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאִין צְרִיף הִסָּבָה, פִּינּוֹן
 שְׁאוֹכְלִין בַּהּ מִרּוֹר, וּמִרּוֹר אֵינּוּ צְרִיף הִסָּבָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצְרִיָּהָ הִסָּבָה,
 פִּינּוֹן שֶׁמִּצָּה צְרִיָּהָ הִסָּבָה. וְאִף שֶׁכָּבֵר אָכַל מִצָּה בְּהִסָּבָה, מִכָּל מְקוֹם פְּרִיָּהָ
 זֶה הִיא זְכָר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלָּל, וְהִלָּל לֹא הָיָה אוֹכֵל מִצָּה קִדְּם פְּרִיָּהָ זֶה, וּבְמִצָּה
 שֶׁבְּכִרְיָהָ זֶה הָיָה יוֹצֵא יָדֵי חוּבָה וְהָיָה צְרִיף לְהִסָּב בְּאַכִּילְתָּהּ, לְפִיָּקָה גַּם
 אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהִסָּב, וְהָעֶקֶר פְּדָעָה זֶה שֶׁצְרִיף לְהִסָּב.**

וְמָה הַדִּין בְּדִיעֵבֵד אִם לֹא הִסָּב? יֵשׁ לְסוֹמֵךְ עַל הַדָּעָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְאִין צְרִיף
 לְחַזֵּר וּלְהִסָּב. (תע"ה, כ)

117. **צְרִיף לְהִתְהַרְרֵי שְׁלֵא לְהִשְׁתִּיחַ בְּדָכָר שְׁאֵינּוּ מַעֲנִין הַסְּעוּדָה מִשְׁבֵּרָף עַל אֲכִילַת מִצָּה
 וְעַל אֲכִילַת מִרּוֹר עַד שִׁיאֲכַל פּוֹרָף, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה בְּרַפְתַּת הַמִּצָּה וּבְרַפְתַּת הַמִּרּוֹר גַּם
 עַל פְּרִיָּהָ זֶה לְפִי דַעַת הִלָּל, וּמִכָּל מְקוֹם בְּדִיעֵבֵד אִם עָבַר וְשָׂח אֵינּוּ צְרִיף לְחַזֵּר
 וּלְבָרְרָה. (תע"ה י"ח)**

שְׁלַחַן עוֹרָף

118. **אוֹכְלִים בִּיָּצִים, מִדּוּעַ? מִפִּינּוֹן שֶׁהִבְיָצִים הֵם מֵאֲכַל אֲבָלִים. מָה טַעַם אָנוּ
 אוֹכְלִים דְּבָרֵי אֲבָלוֹת בְּלִיל פֶּסַח? א. מִשּׁוּם שְׁלִיל ט' בְּאָב נִקְבַּע בְּלִיל
 פֶּסַח, בְּסִימָן 'א-ת', שֶׁבִּיּוֹם בְּשָׁבוּעַ שֶׁחָל יוֹם א' דְּפֶסַח, בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּשָׁבוּעַ
 יְחוּל גַּם תִּשְׁעָה בְּאָב. ב. זְכָר לְחַרְבּוֹ, שֶׁבְּזָמַן הַמִּקְדָּשׁ הָיָה מִקְרִיבִין קָרְבַּן
 פֶּסַח, וְעַכְשָׁו אָנוּ חֲסֻרִים זֹאת. (רמ"א תע"ו ב.) וּבְמִשְׁנָה בְּרִדְוָה (ס"ק יא) הִבְיָא
 עוֹד טַעַם לְאֲכִילַת הַבִּיָּצִים, מִשּׁוּם שֶׁהִבְיָצָה הוּא זְכָר לְחַגִּיגָה, וּלְכָף יֵשׁ**

לְאָכְלָהּ, וּלְפִי זֶה כָּתוּב דִּיאֲכַל דְּוָקָא הַבִּיצָה שֶׁבַקְעָרָה.

[רַחֵם מַהְרֵי"ל (סדר ההגדה לו') שְׁפַטְנָה, שְׁמַחַת הַצִּיּוֹנִים אוֹכְלִים צְמַחֲלַת הַסְּעוּדָה לְפָנַי כָּל דָּגָר].

119. "יש להגדר ש'לא לאכל ולא לשתות בסעודה זו יותר מדאי". מדוע? מאחר ובגמר הסעודה הוא אוכל את האפיקומן, ואם יאכל יותר מדי בסעודה, הוא יאכל את האפיקומן באופן שאינו תואב לל לאכל, ותהיה אכילתו אכילה גסה, ובאופן כזה אף שיוצא מצות אכילת האפיקומן מכל מקום היא אינה מצוה מן המבחר.

ואם שבע כל כהן, עד שאף שדוחק עצמו לאכל מכל מקום נפשו קצה באכילה זו, אינו יוצא ידי חובתו באכילה זו שאכילה גסה כזו אינה נקראת אכילה כלל. (תעו ה)

צִפּוּן

120. בזמן בית המקדש מתי היו אוכלים את קרבן הפסח? בסוף כל הסעודה. מדוע אף כדי שיהא נאכל על השבע, דהיינו שקרבן הפסח יהא גמור כל השביעה, כדי שיהיו נהנין באכילתו, ותהיה אכילה חשובה.

121. מדוע קרבן הפסח (וכן כל הקדשים) דינו להיות נאכל על השבע? שאכילת כל הקדשים צריכה להיות דרך חשיבות וגדלה, שנאמר 'קדשי בני ישראל לה נתתם למשחה' כלומר לגדלה וחשיבות, כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים.

122. מה אנו אוכלים כיום זכר ל"קרבן הפסח"? פזית מצה ונקראת אפיקומן. לכן מתי אנו אוכלים את האפיקומן? לאחר גמור כל הסעודה, כמו קרבן הפסח.

(תעו א-ג)

123. "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". כלומר, שלא יהיו נפטרין [מלשון הנפטר מחברו] מאכילת קרבן הפסח באפיקומן [פרוש אפיקומן - כלומר, הוציאו והביאו מזונות ומאכלים על השלחן], הינו שלאחר אכילת קרבן הפסח לא יאכלו שום מין מזון ומאכל בעולם. מה הטעם? שלא יעבר טעם קרבן הפסח מפיו על ידי טעם אותו מאכל.

124. האם מתר לאכל אחר המצה שאנו אוכלים לאפיקומן? אסור לאכל. מדוע? מפנין שהוא זכר לקרבן הפסח, דינו כקרבן הפסח שאין לאכל אחריו, כדי שלא יעבר טעם המצה של אפיקומן מפיו.

125. האם מתר לשתות אחר אפיקומן? יש אומרים, שמתר לשתות כל המשקין שאינן משפירין, לפי שטעם השתיה אינו מעביר את טעם האכילה מפיו, ויש חולקין ואומרים, שטעם כל המשקים מביטל מפיו את טעם המצה של אפיקומן, ולשיטתם אין לשתות חוץ ממים וכיוצא בהם. ויש לחוש לדברייהם שלא לשתות שום משקה חוץ ממים וכיוצא בהם, אם לא לצורך גדול. (תעח. א)

126. במה שעור אכילת אפיקומן? שעורו הוא פזית, ולכתחלה טוב לאכל שני זיתים, אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח, ואם קשה עליו לאכל ב' זיתים, על כל פנים לא יפחת מפזית. (תעז א)

127. האם חייב לאכל אפיקומן בהסבה? צריך לאכלו בהסבה. ויש אומרים שאין צריך, ויש לסמוך על דברייהם לענין דיעבד שאם אכלו בלא הסבה אין צריך לחזור ולאכל. (תעז ד) ובמשנה ברורה (תע"ז סי"ד) כתב שדוקא אם קשה עליו האכילה אין צריך לחזור ולאכל שוב, אך ראה משנה ברורה תע"ב כב, שכתב שבכל אופן אין לחזור ולאכל אפיקומן.

128. עד איזו שעה צריך לגמור את אכילת האפיקומן? עד חצות. מדוע? מפנין שהאפיקומן הוא זכר לפסח, דינו הוא כמו הפסח שלא היה נאכל אלא

עד חצות. (תעזו)

בְּרָה

129. אחר האפיקומן מוזגין כוס שלישי. איזו מצוה עושים בו? מברכים עליו ברפת המזון.

130. מה יעשה אם הגביע אינו נקי? צריך שטיפה [מבחוץ] והדחה [מבפנים]. וזה שני דברים מהעשרה דברים שנאמרו בכוס של ברכה, ראה סי' קפג], ואף מי שאינו נזהר בזה כל השנה, מכל מקום בלילה זה צריך להזהר, משום *הדור מצוה*. (תעט א-ב, משנ"ב ס"ק א)

131. מי מתפבד בברפת המזון בליל הסדר? בעל הבית. מה הטעם? לפי שהפסוק אומר 'טוב עין הוא יבורך' ו'ברך' כתוב חסר וא"ו ואנו דורשים 'הוא יברך', ולמדו חכמים מכאן שנותנין לברך ברפת המזון למי שהוא טוב עין. ובלילה זה נקרא בעל הבית האומר ההגדה 'טוב עין', לפי שאומר 'כל דכפין ייתי ויכול' (תעט ט)

132. בליל הסדר אומרים בברפת המזון, הרחמן הוא ינחילנו ליום שכלו טוב ליום שכלו ארף וכי'.

133. מתי שותים כוס שלישי? אחר ברפת המזון. האם מברכים לפנייה בורא פרי הגפן? כן.

134. האם חייב לשתות כוס שלישי בהסבה? כן.

135. האם מברך ברכה אחרונה לאחר שתית כוס שלישי? לא. מדוע? כי הוא נפטר בברכה אחרונה שיברך אחר כוס רביעי (תע"ד א)

136. האם מתיר לשתות יין בין כוס שלישי לרביעי? אסור, והטעם ראה שאלה 125, ויש עוד טעם לאסור לשתות יין שמא ישתכר וישן ויפגע מקריאת גמר

ההלל. (תעט. א)

הלל

137. 'לְכַתְּחֵלָה טוֹב לְהַקְדִּים אֶת עֲצֻמוֹ לְגִמּוֹר אֶת הַהֵלֶל שְׂאֵחַר בְּרֶפֶת הַמְּזוּזָן קָדָם חֲצוֹת'. (תעו, ו) וְגַם אֶת הַבְּרָכָה שֶׁמְבָרֵךְ אַחֲרֶיהָ יִגְמֹר לְכַתְּחֵלָה קִדָּם חֲצוֹת. (משנ"ב תעו, ז)

138. קָדָם הַתְּחֵלָת הַהֵלֶל אוֹמֵר שְׁפָה חֲמֻתָּהּ וְגו'. (תפ, ד)

139. נוֹהֲגִים לְפִתּוֹחַ הַפֶּתַח בְּשַׁעַת אַמִּירַת "שְׁפָה חֲמֻתָּהּ", מֵדוּעָה? (רמ"א תפ, שו"ע הרב תפ, ד) כִּדְּי לְזַכֵּר שֶׁהוּא לַיִל שְׁמוֹרִים, וְאִין מְתַרְאִים מְשׁוּם דְּבַר, וּבְזָכוֹת אַמּוּנָה זוֹ יָבֹא מְשִׁיחַ וְיִשְׁפָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת חֲמֻתוֹ עַל הַגּוֹיִים.

140. מוֹזְגִים לְפָנֵי הַלֵּל כּוֹס רְבִיעֵי מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת, מָה אוֹמְרִים עָלָיו? גּוֹמֵר הַהֵלֶל, דְּהֵינּוּ מִ"לֹא לָנוּ" עַד סוֹף מְזֻמּוֹרֵי הַהֵלֶל. הֲאֵם מְבָרְכִים עַל הַהֵלֶל? לֹא, וְהַטַּעַם רָאָה שְׂאֵלָה 77.

מָה עוֹד אוֹמֵר עַל כּוֹס זוֹ? בְּרֶפֶת הַשִּׁיר. מָה הִיא בְּרֶפֶת הַשִּׁיר? א. יֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּהֵינּוּ בְּרֶפֶת יְהַלְלוּךָ שְׂאוֹמְרִים אַחַר הַלֵּל, עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְלֹךְ מְהֻלָּל בְּתַשְׁבּוּחוֹת. ב. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּהֵינּוּ נִשְׁמַת כָּל חַי, יִשְׁתַּבַּח, עַד אַחַר חֲתִימַת הַבְּרָכָה. וּמִנְהַג הָעוֹלָם כְּשֶׁנִּי הַפְּרוּשִׁים לוֹמֵר אֶת שְׁנֵיהֶם, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר. וְאוֹמְרִים עָלָיו גַּם כֵּן הַלֵּל הַגְּדוֹל, מָה הוּא הַלֵּל הַגְּדוֹל? פֶּרֶק קל"ו בְּתַהֲלִים, הוֹדוּ לָהּ כִּי טוֹב, שֶׁהֵם כ"ו פְּסוּקִים שֶׁנִּגְמָרִים 'כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ'.

כִּיצַד הַסֵּדֵר שְׂאֵנּוּ נוֹהֲגִים לוֹמֵר הַיּוֹם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ? אַחַר גְּמַר הַמְּזֻמּוֹרִים שֶׁבַּהֵלֶל, אֵינּוּ אוֹמֵר בְּרֶפֶת יְהַלְלוּךָ, אֶלָּא אוֹמֵר הַלֵּל הַגְּדוֹל, וְאַחַר כֵּן נִשְׁמַת וְיִשְׁתַּבַּח עַד וְעַד עוֹלָם אַתָּה קַל, וְאֵינּוּ חוֹתֵם בְּחֲתִימַת יִשְׁתַּבַּח, אֶלָּא אוֹמֵר יְהַלְלוּךָ כְּלוֹ עַד סוֹפוֹ וְחוֹתֵם בְּחֲתִימָה שֶׁל יְהַלְלוּךָ. [וְרָאָה עוֹד

בְּשִׁלְחַן עֲרוּף הָרֵב שָׁם, שֵׁישׁ נוֹהֲגִים לומר בְּאִפְסָן אַחַר]. (תפ, א)

141. נוֹהֲגִים לְמוֹזַג כּוֹס נוֹסֶפֶת יוֹתֵר מִמוֹסָפֵר הַמְּסֻבִּים, בְּצִד הַיָּא נִקְרָאת? כּוֹס שֶׁל אֱלֹהֵי הַנְּבִיא. (ת"פ ה) מְדוּעַ? לְרַמֵּז שֶׁאֵנוּ מְאֻמִּינִים שֶׁשָּׁשׁם שֶׁגָּאֲלָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִפְּצָרִים הוּא יְגָאֲלָנוּ עוֹד וְיִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ לְבִשְׁרָנוּ (מִשְׁנ"ב תפ ס"ק י)

142. מֵתֵי שׁוֹתִים כּוֹס רְבִיעִי? לְאַחַר שְׁחוֹתֵם בְּרִכַּת הַהֲלֹוֹהָ. (תפ, ג. וראה שם שכתב שבמדינות אלו אין נוהגים כן, אלא שותים הכוס אחר הפיוטים, וראה עוד משנ"ב סי' תפ ס"ק ו). הַאֵם מְבָרְכִים בּוֹרָא פְּרִי הַגָּפֶן לְפָנָיו? כֵּן. וְהַטַּעַם שֶׁאֵינוּ יוֹצֵא בְּמֹה שֶׁבָּרַךְ עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי רָאָה לְעִיל שֶׁאֲלָה 79.

143. אַחַר כּוֹס רְבִיעִי מְבָרְכִין בְּרִכַּה אַחְרוֹנָה, לָכֵן כְּמֹה חֵיב לְשִׁתּוֹת? צָרִיךְ לְשִׁתּוֹת רְבִיעִית שְׁלֵם, כִּדֵּי שֶׁיּוּכַל לְבָרַךְ בְּרִכַּה אַחְרוֹנָה בְּלֵי שׁוּם פְּקוּק. (תעב, יט)

נִרְצָה

144. סִימֵן זֶה מוֹנֵרָה, שֶׁיִּקְבַּל ד' לְרִצּוֹן פֶּלַע שִׁתְּנוּ בְּלִילָה זֶה.

אַחַר הַסֵּדֵר

145. "חֵיב אָדָם לְעַסֵּק פֶּלַע הַלֵּילָה בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח וּבִיציאת מצרים וְלִסְפֵּר בְּנִסִּים וּבִנְפִלְאוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעִמּוֹ עַד שֶׁתְּחַטְּפוּנוּ שָׁנָה" (תפא, א)

146. נוֹהֲגִים שְׁלֵא לְקַרֵּא עַל מִטְתּוֹ רַק פִּרְשַׁת שְׁמוֹעַ [וּבְרִכַּת הַמַּפִּיל, לְנוֹהֲגִים לְאֶמְרוֹ] וְלֵא שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁקוֹרְאִין בְּשִׁאָר לֵילוֹת כִּדֵּי לְהִגֵּן. (תפא, ב)

147. יֵשׁ נוֹהֲגִים שְׁלֵא לְנַעַל הַבְּתִים שֶׁיִּשְׁנִים שָׁם בְּלִיל פֶּסַח, מְדוּעַ? לֵיל פֶּסַח הוּא לֵיל שְׁמוֹרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָם לְהוֹצִיאָם מִגְּלוֹת הַזֶּה, וְאֵם יְבוֹא

אלֵהוּ יִמָּצָא פֶּתַח פְּתוּחַ וְנִצָּא לְקִרְאָתוֹ בְּמִהְרָה, וְאֲנוּ מֵאֲמִינִים בְּזָה וַיֵּשׁ
בְּאֲמוּנָה זֶה שְׂכָר גְּדוֹל!
וּבְמִקְוֹמוֹת שְׂמֻצוּיִין גְּנָבִים אֵין לְסִמָּךְ עַל הַנֶּס. (תפא, א)

דין שְׁעוֹר פְּזִית

שְׁעוֹר פְּזִית יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּחֻצֵי בֵּיצָה (תוס' חולין קג, ב, ד"ה חלקו, וכן פסק הב"י בשו"ע תפ"ו) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא פְּחוֹת מֵעֵט מְשָׁלִישׁ בֵּיצָה (רמב"ם הלכות עירובין פ"א ה"ט), לְכֹן כָּל דְּבַר שֶׁהוּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּכֹזֶיט (כְּגוֹן מְרוֹר בְּזֶמַן הַזֶּה) יֵשׁ לְסַמְךָ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא פְּחוֹת מֵעֵט מְשָׁלִישׁ בֵּיצָה, וּבַמִּצְוָה שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר כְּסִבְרָה רְאוּנוֹה. וּבַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (תפ"ו, א) כָּתַב שְׂאֵף מְרוֹר בְּזֶמַן הַזֶּה לְכַתְּחִלָּה יֵאָכֵל כְּחֻצֵי בֵּיצָה.

וְלַעֲנִין בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וּבִרְכַת הַמְּזוֹן שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּכֹזֶיט, יֵשׁ לְהַזְהֵר שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס עֲצָמוֹ לַיַּדִּי סֶפֶק בְּרָכָה וְלָכֵן יֵאָכֵל כְּחֻצֵי בֵּיצָה שְׂאֵז וְדַאי חֲזִיב אוֹ הֶרְבֵּה פְּחוֹת מְשָׁלִישׁ בֵּיצָה. (תפ"ו, א)

דַּע! יֵשׁ מֵהַאֲחֵרוֹנִים (הַצַּל"ח וְהַחַת"ס) שֶׁהוֹכִיחוּ שֶׁבֵּיצִים שֶׁבְּזִמְנֵנוּ נִתְקַטְּנוּ בְּהֶרְבֵּה עַד לְמַחְצָה מְכַפִּי שֶׁהָיוּ בְּזִמְנֵים שֶׁבָּהֶם שְׁעָרוּ חֲכָמִים, וְלָכֵן יֵשׁ מַחְלָקוֹת בֵּין הַפּוֹסְקִים בְּיָמֵינוּ מֵהוּ שְׁעוֹר "כְּזִית".

דין שְׁעוֹר רְבִיעִית

רְבִיעִית הוּא רְבִיעִית לַג, לַג הוּא שֵׁשׁ בֵּיצִים אִם כֵּן רְבִיעִית הַלַּג הִיא בֵּיצָה וּמַחְצָה.

וְכַאֲמוֹר לְעֵיל שְׁיֵשׁ מִחֲמִירִים מְאֹד וְהוֹכִיחוּ שֶׁהַבֵּיצִים נִתְקַטְּנוּ בְּזִמְנֵנוּ עַד לְמַחְצִית מְגֻדְלוֹ בְּזֶמַן הַגְּמָרָא, עַל כֵּן שְׁעוֹר רְבִיעִית הוּא כְּפָלִים.

שְׁעוּרֵי לֵיל הַסֵּדֶר

מחוברת ערבי פסחים של הרב זנדר

שְׁעוּר רְבִיעִית - שְׁעוּר הַכּוֹס - רְבִיעִית, שֶׁהוּא 86 סמ"ק לְהִגְאוֹן רְבִי חַיִּים נָאָה זצ"ל (וְסִימְנָה - 'כּוֹס' בְּגִימְטְרִיא 86), וְלִשְׁיטת הַחֲזוֹן אִי"ש - 150 סמ"ק (וְסִימְנָה - 'כּוֹס הַגּוֹן' בְּגִימְטְרִיא 150).

כַּזִּית מְצָה - נִחְלְקוּ הַפּוֹסְקִים מֵהוּ שְׁעוּר 'כַּזִּית'. יֵשׁ סוֹבְרִים שְׁשְׁעוּר כַּזִּית הוּא מִשְׁקַל 22 גְרָם, אַחֲרַיִם הַקְלוּ בְּמִשְׁקַל 15 גְרָם, וַיֵּשׁ שְׁהַחְמִירוּ שְׁשְׁעוּר "כַּזִּית" הוּא מִשְׁקַל 27-30 גְרָם (מִשְׁקַל מְצַת עֲבוּדַת יָד 80-90 גְרָם לְעֶרְף).

כַּזִּית מְרוּר - שְׁעוּר חֲצִי בִיצָה, הוּא כ־27 גְרָם. וְשְׁעוּר שְׁלִישׁ בִיצָה, שְׁעוּר מִשְׁקַל שֶׁל 17-20 גְרָם.

אֲכִילַת פָּרֶס - בְּשְׁעוּר הַזְּמַן שֶׁל 'אֲכִילַת פָּרֶס' רַבּוּ הַדְּעוֹת. וְלִכֵּן יֵשׁ לְהַקְפִּיד לְאֹכַל אֶת הַמְצָה בְּתוֹךְ שְׁעוּר שֶׁל אַרְבַּע דְּקוֹת, וַיֵּשׁ מַחְמִירוּם לְכַתְחֵלָה בְּשְׁתֵּי דְקוֹת. מִי שֶׁקָּשָׁה לוֹ לְאֹכַל מֵהֵרָ, אוֹ קָטָן שֶׁמֵּאֲרִיךְ בְּאֲכִילָתוֹ, יֵאָכֵל בְּמִשְׁפָּח תִּשְׁעֵ דְקוֹת.

פסח כשר
ושמח!

'כי ישאלך'
שי לחג

a80699@gmail.com | 03-80-600-09

טלפון אחד והספר מוכן